

T-300

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHKENT TO‘QIMACHILIK VA YENGIL SANOAT INSTITUTI

MEHNAT MUHOFAZASI VA EKOLOGIIYA KAFEDRASI

“TASDIQLAYMAN”

(OTM rektori)

28” 08 2025 yil

**MEHNAT MUHOFAZASI
FANINING O‘QUV DASTURI**

- Bilim sohasi:** 700 000 – Muhandislik, ishlov berish va qurilish sohalari
- Ta‘lim sohasi:** 710 000 – Muhandislik ishi
- Ta‘lim yo‘nalishi:** 60711800 – Atrof-muhit muhandisligi (Sanoatda)

Toshkent - 2025

Fan/modul kodi MM25608		Semestr 5,6	ECTS-kreditlar 8 (4,4)	
Fan/modul turi tanlov		Ta'lim tili O'zbek	Haftadagi dars soatlari 4,4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Mehnat muhofazasi	96	144	240
2.	<p>I.Fanning mazmuni:</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – mehnat jarayonida yuzaga keladigan xavflarning kelib chiqish sabablarini, xususiyatlarini, oqibatlarini va ulami bartaraf etish choralari, xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, elektr qurilmalari, uskunalar, mashina va mexanizmlarni ishlatganda, texnik xizmat ko'rsatganda va ta'mirlashda ko'riladigan asosiy texnika xavfsizligi talablari, korxonada faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan xavflarni tahlil qilish uslublari ularni nazariy va amaliy jihatdan yondashilib amalga oshirilish o'rgatishdan iborat.</p> <p>Fanni vazifasi- maqsadga erishish uchun fan, ishlab chiqarish faoliyatida yuzaga keladigan xavflar va ulami o'rganish, ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish, texnosferada kasb kasalliklarini kamaytiradigan va baxtsiz hodisalarni oldini oladigan choratadbirlarni o'rganish, zararlangan shikastlanish o'choqlaridagi fuqarolarni qutqarish va tiklov ishlarini o'tkazishda talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, hodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari):</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi</p> <p>1-mavzu. Mehnat muhofazasi fanining maqsadi, vazifalari, tushunchalari va ta'riflari.</p> <p>“Mehnat muhofazasi” fanining mazmuni, maqsadi, vazifalari. O'zbekiston Respublikasida mehnat muhofazasi ishlarining hozirgi holati va istiqboli. “Inson - mashina - ishlab chiqarish” tizimi, uning xususiyatlari. Mehnat jarayoni sharoitini shakllantiruvchi omillar. Og'irligi va zararliligi bo'yicha ish kategoriyalari.</p>			

2-mavzu. Mehnat muhofazasining huquqiy asoslari.

Mehnatni muhofaza qilish sohasidagi davlat siyosati. Mehnatni muhofaza qilishni davlatning iqtisodiy va ijtimoiy sohalaridagi siyosati bilan muvofiqlashtirish. Mehnatni muhofaza qilishga oid xalqaro hamkorlik va xorij tajribalari. Mehnatni muhofaza qilishning huquqiy-me'yoriy asosini tashkil qiluvchi hujjatlar tizimi. Mehnat intizomi tushunchasi va uni ta'minlash usullari. Mehnat nizolari.

3-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish sohasida tashkilotning siyosati.

Paxta, to'qimachilik va yengil sanoatda ishlab chiqarish jarayonida mehnatni muhofaza qilish sohasidagi siyosati, ish beruvchining ish joyidagi mehnat sharoitlarining mehnatni muhofaza qilish talablariga muvofiqligi; xodimlarning jarohatlanishlari va sog'liqlari yomonlashuvining oldini olish bo'yicha ish beruvchining majburiyatlari; ish beruvchining faoliyatidagi o'ziga xos xususiyatlari va u amalga oshiradigan iqtisodiy faoliyat turlarining (turlarini) kasbiy xavf darajasini belgilaydigan ma'lumotlar; mehnatni muhofaza qilishni boshqarish tizimi ishlashini takomillashtirish tartibi.

4-mavzu. Ishlab chiqarishdagi transport vositalari harakat xavfsizligi*

Korxonada hududida ichki transport vositalarining harakati, yuk tashish xavfsizligi va yo'l belgilarini loyihalash. (Purdue University (AQSh))

5-mavzu. Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha tashkilot ma'muriyati bilan xodimlarning hamkorlikdagi harakatlarini tashkil etish

Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha vakil etilgan shaxslar faoliyatini tashkil etishda ish qo'yiladigan majburiyatlar, mehnatni muhofaza qilish bo'yicha xodimlar tomonidan saylangan vakil faoliyatini olib borish uchun kafolatlar.

6-mavzu. Mehnatni muhofaza qilishni ta'minlash bo'yicha tarkibiy bo'linma rahbarlari va mansabdor shaxslari o'rtasida majburiyatlarni tasdiqlash

Xodim va ish beruvchining mehnat muhofazasiga oid majburiyatlari. Korxonada bosh muhandisining vazifalari, korxonada bosh mexanigining vazifalari, korxonada bosh energetigining vazifalari, bo'lim boshlig'ining vazifalari, ustaning vazifalari, ish yurituvchining vazifalari.

7-mavzu. Ish joylarida xavf omillarini aniqlash va ularni baholash usullari*

Ishlab chiqarish muhitida fizik, kimyoviy, biologik va psixologik xavf manbalarini aniqlash, ularning xodim salomatligiga ta'sirini o'lchash va tahlil qilish.(Massachusetts Institute of Technology (MIT, AQSh))

8-mavzu. Ishlab chiqarishdagi jarohatlanish ko'rsatkichlari va ularni kamaytirish usullari*

Ish joylarida baxtsiz hodisalar sabablarini tahlil qilish, ularning oldini olish choralarini ishlab chiqish.(Technical University of Munich (Germaniya))

9-mavzu. Ish joylarida mikroiklim sharoitlarini me'yorlash

Harorat, namlik, bosim, havo almashinuvi kabi omillarni o'rganish va ularning mehnat unumdorligiga ta'sirini tahlil qilish.(Tsinghua University (Xitoy))

10-mavzu. To'qimachilik sohasida paxtani yetishtirishdan-tayyor mahsulotgacha bo'lgan ishlab chiqarish korxonalarida namunaviy ichki mehnat tartibi.

«Idoraviy mansubligi, mulkchilik va xo'jalik yuritish shakllaridan qat'iy nazar, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar Ichki mehnat tartibining namunaviy qoidalari»,

11-mavzu. Trikotaj va tikuvchilik ishlab chiqarishi xodimlari uchun mehnatni muhofaza qilish qoidalari

O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2013 yil 29 avgustda 2505-son bilan ro'yxatga olingan O'zbekiston Respublikasi mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirining 2013 yil 20 avgustdagi 63-B-son buyrug'i.

12-mavzu. Robotlashtirilgan tizimlarda mehnat xavfsizligi

Avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish jarayonlarida inson-robot o'zaro ta'siridagi xavf va xavfsizlik algoritmlari.(National University of Singapore (Singapur))

13-mavzu. Mehnat muhofazasida sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalar

Sensorlar, IoT va AI asosida ishlab chiqarish xavfsizligini monitoring qilish va tahlil qilish tizimlarini yaratish.(University of Oxford (Buyuk Britaniya))

14-mavzu. Paxta tozalash ishlab chiqarishi xodimlari uchun mehnatni muhofaza qilish qoidalari

Paxta tozalash ishlab chiqarishi xodimlari uchun mehnatni muhofaza qilish qoidalarini tasdiqlash to'g'risida O'zbekiston respublikasi mehnat va aholini ijtimoiy Muhofaza qilish vazirining 10.06.2009 y. N 29/B Buyrug'i

15-mavzu. Xavfli chiqindilarni boshqarish va ularning ishchi salomatligiga ta'siri

Ishlab chiqarishda hosil bo'ladigan zaharli chiqindilarni yig'ish, saqlash va yo'qotish xavfsiz usullari.(University of Melbourne (Avstraliya))

16-mavzu. Energiya tejamkor texnologiyalar va mehnat xavfsizligini integratsiyalash

Energiya samaradorligini oshirish bilan birga, xavfsiz mehnat muhitini ta'minlaydigan texnologiyalarni ishlab chiqish.(Tsinghua Universiteti (Xitoy))

17-mavzu. Sanoat korxonalarida xavfli energiya manbalarini boshqarish (Lockout/Tagout)

Mashina va uskunalarni texnik xizmatda xavfsiz o'chirish tizimlarini joriy etish.(Pennsylvania State University (AQSh))

18-mavzu. O'zbekiston Respublikasining mehnat kodeksi

Mehnat Kodeksi, O'zbekiston Respublikasi qonunlari va Oliy Majlis qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi qonunlari va Jo'qorg'i Kenges qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Hukumatining hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi Hukumatining qarorlari, davlat hokimiyatining boshqa vakillik va ijroiya organlari o'z vakolatlari doirasida qabul qiladigan qarorlari

19-mavzu. Mehnat shartnomasi (konrakt)ni tuzish, o'zgartirish va bekor qilish tartibi

Ishga qabul qilish, mehnat shartnomasi, muddatli mehnat shartnomasi, mehnat shartnomasi tuzish, ishga qabul qilish davri, dastlabki sinov,

20-mavzu. Mehnat intizomini ta'minlash va javobgarlik

Mehnat intizomini ta'minlash va javobgarlik, ish vaqti va dam olish vaqti, mehnat shartnomasi taraflari o'rtasida vujudga keladigan nizolarni

hal etish tartibi.

21-mavzu. Mehnat muhofazasi va ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik

Xavfsiz ish muhiti mehnat unumdorligini oshirishi va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishini tahlil qilish.(University of Copenhagen (Daniya))

22-mavzu. Ishlab chiqarishdagi avariya holatlarini modellashtirish va tahlil qilish

Sanoat avariylarini matematik va statistik modellar orqali tahlil qilish, xavf omillarini aniqlash va kamaytirish.(McGill Universiteti (Kanada))

23-mavzu. Mehnat muhofazasi bo'yicha statistik tahlil va ko'rsatkichlar

Ish joylaridagi baxtsiz hodisalar statistikasi, ularning sababiy bog'liqliklari va oldini olish prognozlarini.(University of Helsinki (Finlyandiya))

24-mavzu. Paxta, to'qimachilik va yengil sanoatidagi xodimlarni yo'riqnomalar bilan tanishtirish va qayd etish

Paxta, to'qimachilik va yengil sanoatidagi xodimlarni yo'riqnomalar bilan tanishtirish va qayd etish jarayonlari.

25-mavzu. Mehnat gigiyenasi va ishlab chiqarish muhitining ekologik ko'rsatkichlari

Ish joyida sanitariya-gigiyena, mikroiklim, yoritilganlik, shovqin va havoning gigiyenik me'yorlarini baholash.(ETH Zurich (Shveysariya))

26-mavzu. Ishlab chiqarishdagi mexanik xavflarni aniqlash va bartaraf etish

Mashina, press, mexanizm va harakatlanuvchi qismlardan kelib chiqadigan xavflarni kamaytirish.(Technical University of Denmark (DTU, Daniya))

27-mavzu. Paxta, to'qimachilik va yengil sanoati ish joylarini mehnatni muhofaza qilish bo'yicha attestatsiyadan o'tkazish.

Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 27-apreldagi 246-son qarori asosida paxta, to'qimachilik va yengil sanoati ish joylarini mehnatni muhofaza qilish bo'yicha attestatsiyadan o'tkazish.

28-mavzu. Mehnat muhofazasi va korporativ ijtimoiy mas'uliyat (CSR)

Kompaniyalarda xodim salomatligini himoya qilishni ijtimoiy mas'uliyat strategiyasi sifatida qo'llash.(University of Oxford (Buyuk Britaniya))

29-mavzu. Paxta, to'qimachilik va yengil sanoatida qo'llaniladigan himoyalash vositalari

To'qimachilik sohasida paxtani etishtirishdan - tayyor mahsulotgacha bo'lgan ishlab chiqarishning barcha bosqichlarida band bo'lgan xodimlari uchun maxsus kiyim, maxsus poyabzal va boshqa yakka tartibda himoyalash vositalarini bepul berishning namunaviy me'yorlari.

30-mavzu. Sanoat sexlarida yoritilganlik me'yorlari va ularning ish unumdorligiga ta'siri

Ish joylaridagi tabiiy va sun'iy yoritilganlik darajasining aniqlanishi va normalashtirilishi.(Politecnico di Milano (Italiya))

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar o'quv rejada rejalashtirilmagan:

1. Ish joyidagi xavf omillarini aniqlash va tahlil qilish
2. Individual himoya vositalarini tanlash
3. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisani tahlil qilish
4. Ish joyini attestatsiyadan o'tkazish
5. Ish joyining ergonomik tahlili
6. Issiqlik nurlanishidan himoya tizimini sinovdan o'tkazish (Spektrofotometr-1700 yordamida)
7. Sanoat korxonasida xavfsizlik belgilari va signal tizimlari
8. Ish joylarida stress omillarini aniqlash
9. Korxonada evakuatsiya yo'llarini rejalashtirish
10. Shaxsiy himoya vositalarining samaradorligini baholash
11. Ishlab chiqarishdagi xavfli zonalarni xaritalash
12. Mehnat sharoitini baholash indeksi (MSI) ni hisoblash
13. Ventilyatsiya tizimlarining samaradorligini aniqlash
14. Ishlab chiqarishdagi radiatsion xavfsizlikni baholash (Radiatsiya dozimetri, Model-MKC-15Д«Снегирь»)
15. Mehnat jarayonida fiziologik yuklamalarni tahlil qilish
16. Baxtsiz hodisalar statistikasi bo'yicha tahliliy ish
17. Ishlab chiqarishdagi ergonomik nosozliklarni aniqlash
18. Shikastlanish xavfi yuqori bo'lgan ish turlarini tahlil qilish

Amaliyot mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akademik guruhga alohida o'tiladi. Mashg'ulotlar faol va inter-

faol usullar yordamida o'tiladi, "Nilufar guli" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axbot multimedia qurilmalari yordamida uzatiladi.

IV.Laboratoriya mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Laboratoriya mashg'ulotlar o'quv rejada rejalashtirilmagan

V.Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1."Mehnat muhofazasi" fanini o'rganishni ahamiyati va o'rganishda boshqa fanlarning bog'liqligi.

2.Korxonalarni sanitariya jihatidan sinflanishi, sanitar himoya zona xaqida tushuncha.

3."Mehnat muhofazasi" fanini o'rganishda muammolarni yechishda ilmiy- tadqiqot ishlarning ahamiyati.

4.Korxonada sanitariya- maishiy bino va xonalariga qo'yiladigan talablar.

5.Mehnat muhofazasi masalalarini hal qilishda sog'lom muhit yaratishda O'zbekiston Respublikasi

6.Konstitutsiyasini ahamiyati.

7.Korxonada texnologik jarayon bajarilishida xavfsizlikni ta'minlashda avtomatizatsiyani ahamiyati.

8.Mehnat muhofazasi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Mehnat Kodeksining ahamiyati.

9.Texnologik reglament tarkibi va ahamiyati haqida tushuncha.

10.Ayollar va o'smirlar mehnatini himoyalash va ularga belgilangan imtiyozlar.

11.Texnologik uskuna, jihoz, moslama va vositalarni korroziyadan saqlash usullari.

12.Texnologik uskuna vositalarini germetikligini ta'minlashni ahamiyati va talablari.

13.Mehnat muhofazasi xizmatini uyushtirishda korxonada rahbari, bosh muhandisni, xavfsizlik muhandisini huquq va vazifalari.

14.Ishlab chiqarish korxonasi kasaba uyushmasi qo'mitasini huquq, vazifalari.

15.Ishlab chiqarishda balonlardan xavfsiz foydalanish talablari.

16.Nomenklaturali tadbir-choralar, ulami amalga oshirish, moliyaviy ta'minot.

17.Ishlab chiqarishda kompressorlardan xavfsiz foydalanish talablari.

18.Mehnat muhofazasi bo'yicha mavjud bo'lgan va qo'llanadigan norma, qoida, standart,

19.Yo'riqnomalar turlari.

20.Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan xavfli yuklar turi va ularni xavfsizligini ta'minlash choralari.

21. Korxonada qo'llaniladigan texnologik uskuna moslama vositalarni xavfsizligini ta'minlash choralari.
22. Davlat sanitariya nazorati inspektorining huquq va vazifalari.
23. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan quvurlarga bo'lgan talablar.
24. Davlat energetika nazorati inspektorini huquq, vazifalari.
25. Ishlab chiqarishda amalga oshiriladigan tuzatish ishlariga bo'lgan talablar, nazorat.
26. Davlat yong'in nazorati inspektorini huquq, vazifalari.
27. Elektr tokini odam tanasigata'siri va undan himoya choralari.
28. Yong'in va portlashga xavfli ishlab chiqarishda elektr uskunalarini qo'llash tadbirlari.
29. Ishlab chiqarishda statik elektr va undan himolanish choralari.
30. Korxonada jamoat tekshirishini uyushtirish, bajaradigan vazifalari.
31. Ishlab chiqarishda yashindan himolanish choralari.
32. Mehnatni muhofaza qilishda ergonomikani ahamiyati.
33. Shaxsiy himoya vositalari, ulardan foydalanish.
34. Mehnatni muhofaza qilishda psixologiyani ahamiyati.
35. Korxonada muhitidagi xavfli zararli holat, omillar, ulardan ogohlantirish.
36. Mehnat muhofazasi bo'yicha davlat nazorati tashkilotlari, vazifalari
37. Ishlab chiqarish changi odamlargata'siridan himoyalalanish.
38. Korxonalarda yong'in xavfsizligi xizmatini uyushtirish, vazifalari.
39. Kasbiy kasallik, zaxarlanish, shikastlanishini oldini olish chora tadbirlari.
40. Ishlab chiqarish korxonalarida foydalaniladigan shaxsiy himoya vositalari.
41. Modda materiallarini xavfsizligini, yonuvchanligini baholaydigan birliklar va ularni e'tiborga olish talablari.
42. Inson salomatligini mikroiklim bilan bog'liqligi haqida tushuncha.
43. Xavfli sharoitda shamollatishni qo'llash tadbirlari.
44. Texnologik jarayon bajarilishida yong'in xavfsizligini ta'minlash chora- tadbirlari.
45. Radiatsiya va nurlarni inson tanasiga ta'siri.
46. Ulardan himoyalalanish haqida tushuncha.
47. Korxonalami yong'in, portlashga xavfliligi jihatidan turlari va ogohlantirish choralari.
48. Laboratoriyada xavfsiz ishlash, zaruriy vositalardan foydalanish talablari.
49. Korxonada bino-xonalarni portlash va yong'inga xavfliligi jihatidan sinflanishi.
50. Korxonada yoritishni qo'llash ahamiyati, talablari.
51. Bino, inshootlarni yonuvchanligini kamaytirish, o'tga chidamliligini oshirish talablari.
52. Ishlab chiqarishda qo'llaniladigan yoritgichlar turi, ulardan foyda-

	<p>lanish talablari.</p> <p>53.Evakuatsiya-chiqish yo'llariga bo'lgan xavfsizlik talablari.</p> <p>54.Yonish- portlashga moyil modda mahsulotlarni omborda saqlash talablari.</p> <p>55.Ishlab chiqarishda issiqlik nurlanishidan himoya choralari.</p> <p>56.Ishlab chiqarishda elektromagnit nurlanishidan himoyalani choralari.</p> <p>57.Ko'ngilli yong'inni o'chirish drujinasining vazifalari, Xizmatni tashkil qilish.</p> <p>58.Mehnat muhofazasiga oid muammolar va ularni hal qilish choralari.</p> <p>59.Ishlab chiqarishda infraqizil nurlanishdan himoya choralari.</p> <p>60.Korxonalar loyihasini tuzish , qurilishiga boigan xavfsizlik talablari.</p> <p>Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni mustaqil ta'lim ma'ruzalar konspekt va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.</p> <p>VI.Kurs ish(loyiha) bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar Kurs ish(loyiha) o'quv rejada rejalashtirilmagan</p>
3.	<p>VII. Ta'lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalari</p> <p>Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • iqtisodiy terminologiyadan foydalanish, resurslardan foydalanishni rejalashtirish bo'yicha tushunchalar, nazariyalarni, resurslardan foydalanishni boshqarish bo'yicha tushunchalar, zararining turlari, iqtisodiy tushunishalar haqida <i>tasavvur va bilimga ega bo'lishi</i>; • resurslardan foydalanishni tashkil qilish va boshqarishning o'zaro aloqalarni aniqlash, iqtisodiy ma'lumotlarni yozma, qo'llash, atmosfera havosini ifloslanishi natijasida atrof -muhitga keltirilayotgan zararni aniqlash, natijasida litosferani ifloslanishi natijasida atrof-muhitga keitirilayotgan zararni aniqlash bilan tanishish <i>ko'nikmalarga ega bo'lishi</i>; <p>resurslardan foydalanishni tashkil qilish va boshqarishning o'zaro aloqalarni aniqlash, resurslardan foydalanishni ilmiy-amaliy tashkil etishni, resurslardan foydalanishni rejalashtirish va boshqarish usullarini o'rganish, resurslardan tashkil etishni bilish, atrof muhitni ifloslanishi natijasida keltirilayotgan zararni aniqlashni bilish to'g'risida aniq malakalariga ega bo'lishi kerak.</p>
4.	<p>VIII.Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari; • interfoal keys-stadilar;

	<ul style="list-style-type: none"> • kichik guruhlarda ishlash; • taqdimotlar qilish; • jamoa bo‘lib ishlash; • video materiallar tayyorlash; • individual ishlash.
5.	<p>IX. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarini to‘liq o‘zlashtirish, fan yuzasidan mustaqil fikrlay olish, mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish, nazorat turlari bo‘yicha berilgan topshiriqlarni o‘z vaqtida topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <p>1.N.Xusanova, N.Muqimov Mehnat muhofazasi. O‘quv qo‘llanma T.2025y.</p> <p>2.Tuxtabayev S.T. “Paxtani dastlabki qayta ishlash texnologiyasi, jihozlari va xavfsizligini ta‘minlash” O‘quv qo‘llanma T.: “Olmaliq kitob business” nashriyoti 2023 y. 200 bet.</p> <p>3. Axmedov I. “Bino va inshootlar xavfsizligi” Darslik. -T.: Olmaliq kitob business nashriyoti. 2024 y. 248 bet.</p> <p>Qo‘shimcha adabiyotlar</p> <p>4. Axmedov I. “Ishlab chiqarish jarayonlarida xavfsizlik” Darslik. -T.: Ijod-press nashriyoti. 2021 y. 472 bet.</p> <p>5. Xusanova N.A. “Paxta sanoatining xavfsizlik texnik vositalari” O‘quv qo‘llanma -T.: Fast support and result nashriyoti. 2024 y. 158 bet.</p> <p>Axborot manbaalari</p> <p>6. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali.</p> <p>7. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.</p> <p>8. www.mintrud.uz – Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi sayti.</p>
7.	<p>Fanning o‘quv dasturi Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat institut Kengashining 2025 yil “<u>27</u>” <u>08</u>” dagi “<u>1</u>”-sonli bayonnomasi bilan ma’qullangan.</p>
8.	<p>Fan/modul uchun mas’ullar:</p> <p>Muqimov N.B.- TTYSI, “Mehnat muhofazasi va ekologiya” kafedrasida katta o‘qituvchisi PhD</p>
9.	<p>Taqrizchilar:</p> <p>Roziqov R.S. – TDTU, “Texnosfera xavfsizligi” kafedrasida mudiri, dotsent Tuxtabayev S.T. - TTYSI “Mehnat muhofazasi va ekologiya” kafedrasida dotsenti</p>

Mazkur o'quv dasturi dunyoning e'tirof etilgan xalqaro QS va THE reytinglarida nufuzli TOP-300 talikka kirgan quyidagi oliy ta'lim tashkilotlarining ta'lim dasturlari asosida ishlab chiqilgan.

№	OTM nomi	QS	THE	Havolalar	Silla-busdagi mavzu nomi	Chet el universiteti Silla-buslaridagi mavzular
1	University of Minnesota (Twin Cities)	203	-	https://www.sph.umn.edu/sph/wp-content/uploads/syllabi/2018/fall/pubh-6170.pdf?utm_source=chatgpt.com	4-mavzu to'liq olingan	Traffic safety of vehicles in production
2	University of Minnesota (Twin Cities)	203	-	https://www.sph.umn.edu/sph/wp-content/uploads/syllabi/2018/fall/pubh-6170.pdf?utm_source=chatgpt.com	7-mavzu to'liq olingan	Methods for identifying and assessing risk factors in the workplace
3	University of North Carolina — Fundamentals of Industrial Hygiene	265		https://catalog.uic.edu/all-course-descriptions/eohs/eohs.pdf?utm_source=chatgpt.com	8-mavzu to'liq olingan	Occupational injury rates and ways to reduce them